

Del temps, el seu esguard
Jordi Casabona

Del temps, el seu esguard

Jordi Casabona

Edicions Cal·lígraf

Figueres, 2025

Primera edició — octubre de 2025

Publicació

Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

Disseny i maquetació

Plàcid Busquets

Impressió

DC Plus, Serveis Editorials

© del text

Jordi Casabona i Barbarà

ISBN

979-13-990459-3-2

Dipòsit legal

GI 1504-2025

© d'aquesta edició

Edicions Cal·lígraf, SL

Imprès en paper FSC

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia i el
tractament informàtic. Les
infraccions d'aquests drets es
troben sotmeses a les sancions
establertes a les lleis.*

Taula

PRÒLEG

L'art de conjurar el dolor	
Miquel-Lluís Muntané	7

INTRODUCCIÓ	17
-------------	----

DEL TEMPS, EL SEU ESGUARD

Els pares	27
Baticors	33
Del temps el seu esguard	47
Del vent a la posta	71

Pròleg

L'art de conjurar el dolor

Des de temps immemorials, l'ésser humà ha buscat canalitzar les seves emocions més intenses compartint-les amb el món i, alhora, comprendre millor la seva pròpia experiència. La literatura, amb la seva fina capacitat d'exploració, ha estat sempre un terreny fèrtil per a l'expressió del dolor. En molts casos, la manifestació del dolor en l'art i la literatura ha suposat també una forma de catarsi, una oportunitat per processar i superar les afliccions. Així, l'art no només reflecteix el patiment, sinó que també pot actuar com una eina per transformar-lo i donar-li significat. L'expressió és una part fonamental de la nostra experiència humana: quan som capaços de reconèixer i expressar els sentiments, obrim la porta a la comprensió d'aspectes emocionals que poden afectar-nos negativament, i a la superació dels desafiaments.

Al seu torn, la poesia es mostra com una manera de percebre el món i de posicionar-s'hi; atorga densitat als desigs, als somnis i a la imaginació, i ens permet explorar els pensaments i impulsos propis de manera més profunda i significativa. És així com l'escriptura

i la lectura de poesia ens poden facilitar una millor comprensió de les nostres necessitats i els nostres desigs. I és que la poesia, en tant que mitjà d'expressió de les emocions, ha estat una forma artística que ha transcendit èpoques i cultures, capturant les intricades dimensions del magma emocional. Des de ben antic, els poetes han buscat, mitjançant la paraula escrita, la manera de transmetre sentiments amb una profunditat que va molt més enllà de la simple descripció. A través de la seva capacitat per articular les emocions amb precisió i bellesa, la poesia es converteix en un testimoni viu de la complexitat de l'experiència humana.

Amb això, doncs, la poesia ofereix un espai segur per a l'expressió emocional i fa possible que els autors es submergeixin en el seu món interior i comparteixin aquesta intimitat amb els altres; és així com el poeta escomet la tasca d'explicar-se el món i d'explicar-se ell mateix, amb la paraula per tot utillatge. D'aquesta manera, la poesia es converteix en un pont que ressegueix i connecta la diversitat de vivències humanes, tot posant de manifest la universalitat de les emocions que ens són comunes.

D'altra banda, és ben cert que els temps de dificultat també ens ofereixen l'oportunitat de reflexionar sobre els nostres propis valors. Sovint, quan topem amb obstacles que interfereixen els nostres interessos o propòsits, ens sentim impel·lits a establir prioritats i a replantejar-nos què és realment important per a nosaltres i, en conseqüència, a prendre decisions fonamentades en aquestes reflexions. Tothom, en algun moment de la vida, ha hagut de passar per circumstàncies que posen

a prova la seva força i determinació, experiències que l'obliguen a posar en joc tots els seus mecanismes de resistència. Tanmateix, la grandesa de la vida rau en la seva capacitat de canviar i evolucionar; per això, una vegada superats aquests temps difícils, ens trobem amb l'oportunitat d'apreciar els bons moments com el regal més preuat i gaudir-los amb una perspectiva renovada.

A *Del temps, el seu esguard*, Jordi Casabona ha realitzat un exercici de rescat dels sentiments per mitjà de la paraula escrita; d'alguna manera, hi ha abocat el seu periple vital, l'experiència del món, els sentiments que se'ns van adherint a la pell a través dels anys. Es pot dir que, en aquest sentit, l'obra constitueix una veritable destil·lació de les reflexions i les emocions més íntimes de l'autor transmutades en versos per mitjà de l'alquímia de la poesia.

Casabona respon fidelment al perfil de metge humanista: especialitzat en epidemiologia, expert internacionalment reconegut en l'estudi i el tractament de malalties infeccioses, conrea igualment la poesia i l'escultura i exerceix la dinamització cultural com a promotor d'iniciatives diverses que abracen des de la difusió de les lletres fins a la preservació del patrimoni. Així mateix, l'agudesia amb què analitza qüestions d'actualitat des dels mitjans de comunicació demostra que li escau el savi proverbi terencià: «Res d'humà no m'és aliè».

Són bastants els exemples que podem trobar de poetes amb formació científica, capaços de fer de la seva obra un diàleg fecund entre la perspectiva de les lletres i la de les ciències. El nostre país —per no anar

a cercar exemples més llunyans— ens n'ofereix una tradició ben estimable. I és que, ben mirat, la ciència i l'art comparteixen una arrel comuna que és justament la curiositat humana: tant els científics com els artistes busquen entendre el món que els envolta, ja sigui a través de l'observació metòdica, ja sigui amb l'expressió creativa. Aquesta curiositat compartida ens permet inferir que les fronteres entre ciència i art podrien ser més permeables del que sovint es considera; també l'art és capaç de desvetllar qüestions de caràcter ètic o filosòfic que estimulin la investigació científica.

Del temps, el seu esguard està recorregut de cap a cap per un sentiment de nostàlgia clarament perceptible, però també per una voluntat d'entendre les fons raons de les circumstàncies que ens van marcant el camí. L'autor detecta i focalitza els moments més aspres, quan «Apareixen les recances, els oblits, les pors». És en instants com aquests que ens tornem més sensibles i fins i tot veiem alterada la nostra percepció del temps: «Com la llum a la posta, s'esfilagarsa el pas dels dies». Tanmateix, una lectura atenta entre els versos ens permet detectar la funció nodridora de la tristesa, talment la matèria orgànica que, en descompondre's, s'incardina amb la terra per fertilitzar els fruits nous.

Abans que en la manera d'expressar el món, l'art es troba en la manera de sentir-lo o, el que és el mateix, en la mirada que hi projectem. Pel que fa al llenguatge poètic, un dels trets definidors —i un dels seus atractius— consisteix a enllaçar elements aparentment distanciats per tal d'aconseguir una definició més profunda o més ajustada. Més enllà d'opcions de

pensament o de forma, la poesia condueix a la recerca del sentit primigeni de les paraules; quan el poeta és capaç d'assolir aquest objectiu d'una manera no solament vàlida, sinó capaç de provocar un cert impacte o commoció, estem començant a assaborir el fruit de la bona poesia.

Tanmateix, donada la seva naturalesa artística, la poesia reclama el seu tribut en forma de perspicàcia conceptual i estètica; els llocs comuns i els camins massa fressats n'esmicolen l'essència, talment l'acció d'uns dits barroers damunt el pètal fràgil d'un gallaret. D'aquí neix la necessitat indefugible que entre l'autor i el subjecte poètic hi hagi la distància mínima necessària perquè l'experiència individual pugui assolir la categoria de literatura. Per això, des dels moviments artístics més antics fins als nostres dies, els creadors han buscat la manera de fer servir una veu personal, i a mesura que avancem en aquest segle, la pregunta sobre si encara és possible ser original en l'art es fa com més va més rellevant i complexa. Certament, en totes les èpoques, i en tots els idiomes que existeixen o han existit, els éssers humans («aquesta raça perduda entre l'esbarzeram d'emocions i la sorpresa de la raó») han expressat les seves inquietuds més profundes. L'afirmació *Nihil novum sub sole*, continguda en la *Vulgata*, és irrefutable. Tanmateix —i aquesta és la gran riquesa de l'art—, encara és possible trobar la gota diminuta de color que permet formular, des d'una perspectiva personal i amb un accent propi, allò que ha estat dit abans tantes vegades. Quan fa l'efecte que ja no és possible expressar res de nou, encara som a

temps de descobrir el matís, l'espurna, que ens torna a l'evidència que, en darrera instància, cada individu és únic i diferent.

Del temps, el seu esguard, encara que sustentat sobre uns eixos temàtics perfectament identificables, és un llibre d'arquitectura complexa i morfològicament divers. Hi contribueixen la divisió en apartats i la varietat de formes expressives de què se serveix l'autor, des de fragments que s'inscriuen en el registre del poema en prosa fins a d'altres versificats i polimètrics, i amb una *suite* final, «El vent a la posta», formada per uns poemes condensats, de tres versos cadascun, que evoquen la forma japonesa de l'haiku.

Si hi ha una consciència omnipresent en el llibre, des del títol mateix, és la del temps, aquest imperatiu ineludible que condiciona les nostres vides. «Qui ens ajuda a vèncer el temps?», es pregunta el poeta. Però, què és el temps? «Si ningú no em demana que ho reveli, ho sé; però si vull explicar-li-ho a qui m'ho pregunta, no ho sé», admet Agustí d'Hipona; per a Tertulià, el temps no és més que un vel que estenem davant l'eternitat, per ocultar-la. Sigui com sigui, el temps teixeix la seva pròpia narrativa a través de les vides humanes, des de la naixença fins a la fi, i exerceix una influència incontestable en la nostra existència. Aquest fenomen, enriquit per la multiplicitat d'experiències i d'emocions, modela les nostres percepcions, valors i prioritats al llarg de les diferents etapes de la singladura vital. I tothora present a l'horitzó, és clar, el misteri del destí final que espera els humans al capdavall del periple: «l'altiva, impassible, imprevisible i sempre incompresa mort».

Segons André Malraux, l'art suposa una rebel·lió contra el destí, però aquesta rebel·lió pot revestir múltiples formes. Jordi Casabona remarca la devastació produïda pel temps: «El pas dels dies s'ha endut el present vers l'oblit», però l'encara amb una actitud de revolta: «El temps passa ràpid, / mentre cal cridar ben alt / i esgarrapar-lo més intensament encara». I amb el temps, enllaçada de manera indestruïble, hi ha la memòria d'instant, figures i paisatges que han format part del teixit mateix de la nostra existència i que de sobte, en invocar-los, «esdevenen llum en la foscor». Al llarg de tot el poemari no costa gens resseguir-hi un to elegíac que emana dels desencants i les pèrdues, contrapuntejat amb ullades de serenitat sapiencial i exaltació de la vida. En aquest exercici de reconciliació, de retrobament amb els petits o grans moments de felicitat, hi juga un paper determinant la captació de la bellesa quotidiana, ja que la capacitat de posar en valor els detalls aparentment més humils pot tenir un gran impacte en el nostre benestar: «s'obren ja les primeres roses», observa el poeta. Així doncs, enfront dels trencacolls que ens suscita la vida, l'aptitud de construir petits instants de domèstica pau: «Sobre la bassa, / entre un esclat de reflexos de llum i color, / eterns remolins de fulles».

Quan ens enfrontem a un repte difícil, les nostres creences, valors i fortaleces internes són posats a prova. La capacitat d'afrontar i superar els desafiaments ens proporciona una sensació de realització i confiança en nosaltres mateixos; la importància del component espiritual en aquest procés no pot ser passada per alt.

En moltes ocasions, les experiències doloroses («quan el fet de viure esdevé heroic») ens porten a reflexionar sobre la nostra pròpia existència i el significat de la vida. Pot ser un moment de cerca interior, una oportunitat per connectar amb la nostra dimensió més íntima. Així, la sensació de superar una dificultat no només ens enforteix l'esperit, sinó que també pot conduir-nos cap a una comprensió més profunda de nosaltres mateixos i del món que ens envolta.

L'acte de compartir els nostres sentiments crea un vincle emocional amb els altres. Quan compartim les nostres emocions, establim una connexió més profunda i autèntica, ja que la sensació de pertinença i la certesa de la comprensió ens enforteixen a l'hora d'encarar els reptes que ens planteja la vida. Fer-ho a través de l'escriptura equival a una declaració de confiança en el poder sanador de la paraula. De fet, tot pot esdevenir matèria d'inspiració per a un poema, fins i tot coses que sempre hem tingut davant, o paraules que adquireixen un ressò diferent, de sobte es transformen en objecte poètic. El llenguatge, llavors, dona vida al que hi ha dins de l'escriptor, tot perfilant els contorns de la seva realitat: és quan la poesia comença a prendre forma i a créixer.

Deia abans que, per vehicular les sensacions humanes a través de la paraula, el conreu de la poesia pot esdevenir una acció catàrtica en el sentit més clàssic del concepte. En el llibre que ara teniu a les mans, Jordi Casabona ha portat a terme l'operació de gestionar el trànsit per uns paratges vitals adversos mitjançant el poder de la paraula poètica, i ens n'ha volgut fer par-

típics. Un cop arribats en aquest punt, deixem l'autor agafant alè i recomponent el gest, retrobant-se amb la companyia inefable de l'art amic («quatre llibres estimats», «la música més íntima»), després d'haver deixat enrere la tempesta i els seus estralls. Ha pogut constatar —i nosaltres amb ell— que potser som «un tros de res al bell mig de l'univers», però, en qualsevol cas, «la vida que avui celebrem, / venç la fosca eterna».

MIQUEL-LLUÍS MUNTANÉ

Introducció

Crec que la societat occidental s'ha allunyat no sols del fet religiós, sinó també del sagrat en general i, per tant, del component espiritual associat al misteri de la vida i de la mort. Per una banda, la malaltia es considera —especialment per part del propi sector mèdic— un procés purament biològic i organicista al qual se li dona resposta a través de la ciència i la tecnologia, i per un altra, la mort s'ha allunyat completament del quotidià, amagant-la i reduint-ne la seva litúrgia a un acte social escèptic i ràpid als moderns tanatoris. I malgrat això, els malalts i els familiars continuen experimentant el desconcert i l'angoixa inherent a aquests processos, que cadascú passa com pot.

La Medicina Narrativa, un corrent de pensament saxó, intenta precisament promoure l'empatia i la millor comprensió dels processos d'emmalaltir i de morir entre pacients i professionals sanitaris mitjançant l'ús de la narració, incloent la poètica. Certament, l'acte creatiu en general ens ajuda a comunicar-nos amb la nostra essència més íntima i amb l'alteritat, i la poesia en concret continua sent clau per apropar-nos

i compartir el misteri del fet de viure i, per tant, de morir. La malaltia i l'envelliment són fases intermèdies d'aquest camí; parlar-ne amb paraula poètica ni ens cura ni ens fa immortals, però ens ajuda a copsar i, amb el temps, a acceptar la nova normalitat com a malalts, a compartir-ne el devessall d'emocions associades i, eventualment, a entendre-les millor per part del professionals sanitaris. No endebades, des de la Grècia arcaica, més enllà de la curació clínica, l'acceptació i el consol han estat sempre part del procés de curació. I la paraula, el seu principal intermediari.

Així, el metge i dramaturg Anton Txékhov afirmava que «La malaltia és l'expressió d'una ànima ferida, que intenta cridar l'atenció del cos per salvar-se, i no hi ha cap millor metge que la paraula, la conversa sincera amb el pacient» i el metge i escriptor Gregorio Marañón anava fins i tot més enllà dient: «Si els metges fóssim no ja aficionats a la literatura, sinó virtuoses de la seva tècnica, grans poetes, en suma, és evident que estariem molt més a prop que ens entenguessin tots i, per tant, que curéssim tots aquells trastorns de l'organisme que es curen, abans que res, amb claredat.»

En aquest context, i des de la doble condició de metge i de malalt, he fet el recull que ara teniu a les mans, incloent-hi poemes relacionats amb el dolor, la por i la incertesa que experimentem davant la malaltia, l'envelliment i la mort. La gran majoria dels poemes han estat elaborats en els darrers deu anys, un període de temps prou llarg per intentar qualsevol tipus d'homogeneïtat de forma o estil, ja que la intencionalitat que els justifica ha estat bàsicament temàtica.

El recull ha estat organitzat en quatre apartats: «El Pares», «Baticors», «Del temps el seu esguard» i «El vent a la posta». Crec que els poemes són prou explícits, però l'apartat «Els Pares» inclou cinc poemes relacionats amb la mort del meu pare (2016) i de la meva mare (2017); «Baticors» inclou una sèrie de poemes compostos al voltant de tres ensurts per malaltia greu; l'apartat «Del temps, el seu esguard», que dona nom al llibre, inclou una sèrie de poemes escrits durant tot el període, però principalment entre 2017 i 2022, sobre el pas del temps, la malaltia, la vellesa i la mort; i, finalment, en l'apartat «El vent a la posta» s'inclouen disset breus poemes, a modus de haikus heterodoxos, sobre la mateixa temàtica.

Més enllà de l'efecte personal que pugui haver tingut escriure els poemes, el recull pretén també compartir, a través de la paraula poètica i, en alguns casos, prosa poètica, percepcions sobre els efectes del pas del temps viscuts per un pacient metge —que, com se sap, som els pitjors pacients— que, probablement, no podria haver expressat amb un altre llenguatge. Espero que la gosadia de fer-ho pugui generar algun interès, confort o simplement comunió per part del lector. Al capdavant som molts els qui tenim la sort d'envellir.

Finalment, agraeixo sincerament a Rodolfo del Hoyo i a Miquel-Lluís Muntaner els seus comentaris al recull, i a Josep Bentolà, els lexicogràfics. Moltes mercès.

JORDI CASABONA I BARBARÀ
Vilassar de Dalt, juny de 2025

DEL TEMPS, EL SEU ESGUARD

EL VENT A LA POSTA

I

Dins el safareig
els colors es fonen amb l'aigua,
fora, jo amb l'eternitat.

II

Lentament els llibres es van tancant,
me n'enduc les paraules i un pensament,
perquè mai no se n'esborri el record en el vent.

III

Els meus ossos,
canyes trencadisses,
amb el vent que passa.

IV

Canta la merla
i entre cant i cant,
ha passat la vida.

V

A la font de la vida
la llum i la flor, en són amiga mia,
l'origen de la mort.

VI

Com envelleix la pell,
tela blanca,
espill del pas del temps.

VII

Fulles mortes
damunt les llambordes,
llums de tardor

VIII

Dins la llar la flama salta alegre
de tió en tió, portant alhora,
amb la llum la vida, amb la cendra la mort.

IX

Fent braçades a contracorrent
per defugir el remoli vers el res,
somriuen els dies que passen.

X

Dels segadors del temps, els seus laments,
perderen el seu
fent castells de sorra per altres gents.

XI

Els plec dels dies,
l'ombra del temps que passa,
vola enllà la papallona

XII

Deixo I l'hort xarrugat i sembrat,
i el jardí florit,
més enllà, una altra primavera

XIII

Al final, el tot es torna res
i la fi esdevé principi.

XIV

Sol davant del mar, immens, quasi immòbil,
com un tros d'avui,
no se però si miro el meu ahir o imagino el meu demà.

XV

Cloure els ulls
i deixar-se endur per l'onada que torna
vers el blau profund i el solemne silenci.